

Jiří Wolker: Pravljiice. Prevedla Silva Trdina. Knjigo je ilustriral kipar Franc Gorše. Načrt za platnice izdelal Ivo Spinčič. 1931. Založba „Modra ptica“ v Ljubljani. 107 str.

Dvajseto stoletje je dalo Čehom dva močna socialna pesnika — Petra Bezruča in Jiříja Wolkerja, ki sta našla pot tudi k nam.

Wolker se je dolgo boril, da se je prikopal do samega sebe. Kako je prav za prav komplicirano, biti preprost! Kar je dal najlepšega, je svetlo, jasno in neposredno. Mladi bolni fant kar prekipeva od ljubezni do vsega, kar živi in ni je več reči, ki bi bila preneznatna zanj. Najmanjša stvarca, ki jo poboža s svojo besedo in svojo ljubeznijo, odpira svet novih vrednot.

Njegova dramatična in epska proza je ostala po večini fragmentarična. Premlad je bil še in preveč se je dal v majhne stvari, da bi mogel premagati širše zasnove. Najbližje so mu bile še pravljice: vanje je najlaže pretil svojo otroško-dobro naravo in razsul svojo preprosto fantazijo.

Izdal jih v posebni knjigi nikoli ni. Je prej umrl. Če bi bil mislil na to, bi bil morda še kaj izpopolnil. Simbolika, v katero je odeta pesnikova življenjska filozofija, je včasih nekoliko neprepričevalna. Križanje pravljico brezčasnih in realistično aktualnih, predvsem satiričnih elementov, kar je ena najzanimivejših značilnosti Wolkerjevega stila, je včasih nekam neenotno, presunkovito, na škodo pravljicočnosti. Dočim na primer v pravljici „O milijonarju, ki je ukradel solnce“ aktualni moment prevladuje in potiska pravljicočnost v ozadje, trpi „Pravljica o pismonoši“ na kompoziciji in učinkovitosti prav radi medlega vizionarnega, nerealističnega zaključka.

Toda vkljub vsem nedostatom ima Wolkerjeva mladostna izpoved neposredno moč: neprisiljena je in nevsiljiva. Preveč je bilo v njem živega doživetja, da bi mogel učinkovati tendenčno, vkljub izvenumetniškim ciljem, ki jih je v prvi vzhičenosti mladostnega socializma teoretično zastavil umetnosti¹. Njegove pravljice niso namenjene otrokom. Njihova simbolika ostane otroku skoro docela nedostopna. Toda prav v tem, kako pesnik v najpreprostejšo smer vtelesa ideje, je njihova moč: Milijonar, ki je skušal „prenesti srečo vseh ljudi na sebe samega“ in ukradel solnce, da bi se očistil ostudnih tvorov, solnce pa ga je zdrobilo „v kupček pepela, nič večjega od železne šestice“. Sirotek Janko, ki si je prilastil gumb, da bi mogel priti do sreče, pa je prejel od dimnikarja namestu zlatega gradu in pomaranče dom pri dimnikarjevih — priliko, kot dimnikar osrečevati ljudi. Mala Helenka, katere sugestivna moč, otroška vera in vse premagujoča ljubezen so rešile po nedolžnem obsojenega poštarja smrti. Grbavček Jony, ki se je učil obrti, biti smešen, da bi mogel živeti v bližini tigrov, katerih podobe so rasle na njegovih prsih z bolečino zatajevanih krivic in krutosti. Žalostni knjigovez, čigar trpljenje je izpremenilo radosti polno knjigo veselega pesnika v bolečino, radi česar ga je dal ta obsoditi na dosmrtno ječo.

Poleg socialnega doživetja je vtil Wolker v poslednjo, umetniško najdovršenejšo pravljico tudi svoje ideje o umetnosti in Bogu. Zgradil jo je na kontrastu dveh svetov: Tostran reke razkošje, plehka preračunljivost, ubijanje brezdolja, igračkanje z blestečimi verzi, rimami in sličnimi rebusi, — onstran reke delo in borba, vse žrtvujoča ljubezen, umetnost in Bog, oboje kot nujni

¹ Prim. Wolkerjev traktat „Proletarska umetnost“ (objavil v prevodu dr. Lah v svojem članku o Wolkerju v LZ 1926.).

in najneposrednejši izraz najvišjega trpljenja in najtežje osamelosti. Knjigovezove pesmi so našle pot k tisočim utrujenim, bolnim in osamelim, pesnik pa je prejel sijajen pogreb in grob in „vsi so verjeli, da je umrl“.

Prav tako preprosto, kot snov sama, učinkuje tudi Wolkerjeva fantazija, ki je včasih narahlo preprežena s trpkim nasmehom. Nikjer ni sama sebi namen, po večini je porojena iz novega gledanja na življenje in mu služi za sredstvo, da čim enostavneje združi nemogoče stvari in jim s tem zviša pomen. Posrečen je način, kako presoja človeško doživetje v mrtve reči in jih oživlja (prim. pesnikovo knjigo v knjigovezovih rokah; Američanovo pismo na pismonoševem oknu i. dr.). Pravljičnosti kot nečesa daljnega, neznanega, nadnaravnega, demonskega, iščemo zaman v teh simboličnih povesticah, ki se vrše v naši najneposrednejši bližini in povečujejo uboge, neznatne ljudi, ki jih vsak dan srečujemo po pozabljenih cestah.

V izrazu je Wolker redkobeseden in stvaren. Njegov stavek, najčešče prost ali prireden, ne pozna periode in je brez vsakršnega nepotrebnega okraska in priveska. Zanimive so njegove nazorne pesniške primere. Da oživi predstavo, se rad poslužuje tudi preprostih barv: „bel nasmeh je ležal pod črnimi brki“ (32); „črna izba z rumeno svečo — umirajoča žena in blede knjigovez“ (48); pismonoša ima „modro torbo, rumeno čepico in rdeč nasmeh“ (59); „sivo pismo s petimi rdečimi pečati in veliko črno znamko“ (65). Ljudje, ki so dobri ali ki so lepi, imajo modre oči: dimnikar (32), vojaki (55), Helenka (84), plesalka Esther (97).

* * *

Prevod Silve Trdinove, ki je že pred leti prevajala Wolkerja v slovenščino, je stilistično skrbno izdelan; v najmanjših potankostih je skušala prevajateljica ohraniti doživetje in jezikovne fineše originala. Vkljub temu se ji je razen neznatnih nedoslednosti, ki jih ima že Wolker [Amerikanec je „razprostrl roke“ (69, „rozpřáhl ruce“), čeprav je bil desno roko izgubil v boju (72)], vrnilo poleg nekaterih nepotrebnihi ločil, germanizmov in drugih slovniških, oziroma tiskarskih pogreškov tudi nekaj pomenskih in stilističnih nerodnosti [n. pr. Boga „postavim za tajnika“ (14); „ozdravil“ (16) namestu ozdravel; se ni „spomnil na to“ (16); „poslušalce poživeti“ (52) nam. poživíti; „šel tožiti“ (53); „je postalo lažje“ (54); „prečitati“ (62) nam. prečitajte; „s sedmerimi otroki“ (63); „ni . . ., toda“ (65) nam. ni . . ., temveč; „izgledalo je“ (65); „ni ušla tudi“ (67) nam. ni ušla niti; desna roka „je bila zlomljena“ (69), Wolker: „byla je v lokti useknuta“ = je bila v komolcu odsekana; pismo je „bil pisan“ (70); „Mož se je razžalostil, izvlekel je nož in ga zavihtel“ (70), Wolker: „Muž se rozlítíl . . .“ = mož se je raztogotil; „Na žimnici . . . je mož pretepal Jonyja“ (90, 91), Wolker: „Na žíněnce . . . přehýbal muž . . . Jonyho“ = je mož pregibal Jonyja; „koral stiskanega srca“ (92); „pod njim, v na hitro postavljeni pregradi“ (93); „človek vstopi . . . in vleče življenje dalje samo še kot blazen vol“ (96), Wolker: „jako pitomy vůl“ (240) = kot omejen (bedast) vol.

Arhitekt Spinčič je knjigo lepo opremil. Kipar Gorše se je skušal v svojih ilustracijah stilistično približati Wolkerju in biti tako prisrčen, preprost in enostaven, kot je avtor sam. Vendar prečesto ni zajel karakterističnejših momentov v tekstu in je prepovršno ponazoril situacije. Najbrže je pripiso-

vati naglici, s katero se je ilustrator vrgel na delo, da se ilustracije tu in tam vsebinsko oddaljujejo od teksta, namestu da bi ga vsebinsko poglobile, kar ovira tudi marsikatero izmed slik, ki je v ostalem zelo posrečena in živa. [N. pr. milijonar s svojim blagim mladeniškim obrazom in stasom (11, 19); dimnikarjeva hčerka brez plašča, ki igra v tej sceni odločilno vlogo (29); dimnikar, ki niti po opremi niti po obrazu ni v skladu s svojim poklicem in Wolkerjevim opisom (33); starček, ki mu pismonoša čita sinovo pismo, ni nikak razkoračen orjak, kot bi človek sklepal iz slike (61), marveč ima „slabotno telesce“ in „zdelane noge“, radi česar ves dan poseda; pismonoša je šel „razoglav“ na morišče (drugače ilustracija, str. 74); „na platnu so bile naslikane opice, papige, jahačice, šaljevci in kače“ (drugače ilustracija, str. 87); Jonyja je sprejel in *pregibal* (prim. gori!) cirkuški vodja, ne pa klovn, ki je bil njegov prijatelj (89, 91); „kakor izbruh granate se je dvignilo pestro dno arene“ itd. (106). Statika gledalcev, ki je pri pesnikovem nastopu zelo posrečena (51), tu pač nikakor ni na mestu (105).]

Marja Boršnik.

PREGLEDI

GLASBA

Koncertni pregled. — Sredi decembra je nastopila v Ljubljani „Slovaška filharmonija“ iz Bratislave pod vodstvom Zdenka Folprechta. Na sporedu se je kot prva točka igrala simfonična pesnitev „Usoda in ideal“, skladba slovaškega komponista Jana Belle, ki pa je komponirana preveč kaotično in nejasno. Nekoliko boljši je „Scherzo capriccioso“ Slovaka Marsika Emanu. Sledila je „Vltava“ Smetane, ki je bila odigrana tako, kakor se navadno igra. Višek koncerta pa je tvorila Dvořakova simfonija „Iz novega sveta“. Dirigentovo osebno pojmovanje te simfonije je dalo interpretaciji močan sunek spontanosti, ki se je zlasti dinamično stopnjevala v pravo doživetje. Koncert je bil vreden poseta.

V proslavo 40letnega obstoja svojega „Pevskega zbora“ je priredila (4. I. 1932) „Glasbena Matica“ koncert, ki je imel namen, pokazati razvojno črto pevskega zbora. Razume se, da je ta črta obenem nekako razvojno zrcalo narodne in umetne pesmi, pogledano s strani občana. Spored je bil kronološko sestavljen iz skladb Gallusa (Petelina), Avgusta Lebana, Nedveda, Foersterja, Benjamina Ipavca, Jenka,

Emila Adamiča, Premrla, Sattnerja, Pavčiča, Kreka, Lajovca, Osterca in Kogoja. V celoti so bile zastopane: narodne pesmi, ženski zbori s klavirjem, moški in mešani zbori.

Iz narodnega zaklada so se pele štiri pesmi prirediteljev: Hubada, Deva, Marolta in Kogoja, od katerih sta po melodiji in prireditvi najbolj zanimali „Stoji mi polje“ (Kogoj) in „Pojdem v rute“ (Marolt).

Od ženskih zborov s spremljevanjem klavirja so bile najbolj zanimive Pavčičeve „Žabe“, le da tako obširno ponavljanje začetka kompozicijo nekoliko kvari. S primernim uspehom so zapeli še dve Premrlovi in tri Sattnerjeve v poljudnem slogu pisane pesmi. Moški zbori so bili zastopani z Benjaminom Ipavcem, Jenkom in Adamičem. Ti trije zbori („Kajne, da čuden sem, dekle“, „Vabilo“ in „Scherzando“) so solidno delani, vendar pa ne spadajo med najkarakterističnejše primere tovrstne literature.

Po množini in kvaliteti so bili najmočnejše zastopani mešani zbori. Večjo pozornost so zbujali Gallus s šesteroglasnim zborom „Nolli laudari“ in osmeroglasno „Ave Marijo“, dvema plemenitima sklad-